

Lauer Edith

1956: Amikor még a lehetetlen is lehetségesnek tűnt

Az egész olyan ártatlanul kezdődött azon a gyönyörű, napfényes októberi napon. A budapesti József Attila Gimnázium 14 éves diákja voltam. Osztálytársaim azon a reggelen izgatottan suttozták a tiltott szót: „Tüntetés!” és nemsokára mi is együtt masíroztunk az egyetemista tüntetőkkel, kiállva a Poznanban sztrájkoló lengyel munkások mellett.

Mielőtt a nap befejeződött, olyan eseményeknek voltam részese, melyeket korábban elképzelni sem tudtam volna. Magával sodort az egyre duzzadó tömeg Budáról Pestre. Felmásztam a Parlament lépcsőjénél álló oroszlánok egyikére, és számomra is hihetetlen módon több tízezer magyarral együtt sírtam és kiáltottam. Soha még úgy tömeg nem szavalta együtt hazafias verseinket, követelte hangosan szabadságát, se nem énekelte a magyar nép szívbemarkoló imáját, a Himnuszt, ahogyan mi tettük azon az éjszakán!

Habár a következő napokban bizonyára félelem is vegyült érzéseim közé, a legélénkebb emlékem az, ahogy családtagjaimmal és a barátokkal izgatottan reménykedtünk egy új, szabad élet megvalósulásában. Óriási örömmel reagáltunk arra hírré, hogy a politikai foglyokat – köztük Mindszenty Bíborost –, kiszabadították a szabadságharcosok, hiszen az igazság ezáltal végre győzedelmeskedett. Amikor október 29-én és 30-án elindultak a híresztelések arról, hogy a szovjet megtorlás biztosan várható, legtöbbször még akkor is lázasan hittünk abban, hogy a „Nyugat,” a távoli, varázshatalmú jótevő nem hagyhatja majd cserben Magyarországot, és ha szükséges, biztosan a segítségünkre siet majd. Végül emlékszem arra a megsemmisítő reménytelenség érzésére, amikor november 4-én szovjet tankok és csapatok ezrei szállták meg újra az országot, és néhány nap alatt porig rombolták azt, ami még pár nappal korábban lehetséges álmoknak látszott.

Azonban sok, emlékeimből kitörölhetetlen dolog történt eközött a két dátum között. Amikor hazaértem az október 23-i tüntetésről, ahelyett, hogy szüleim leszidtak volna a késésért, a rádió köré gyűlve hallgatták a Szabad Európa késő esti híreit, és próbáltak elkapni minden egyes szót a hatalom-által okozott légköri zavarokon keresztül. Csak másnap reggel tudtuk meg, hogy a gyűlölt ÁVO a tüntető tömegbe lőtt, amely a Parlamenttől a Magyar Rádiónak ment. Így változott a spon-tán, békés demonstráció egy éjszaka leforgása alatt véres forradalommá.

Gyorsan elrepültek az október 23-át követő napok. Folyamatosan jöttek a hírek Budapest különböző részeiről a szabadságharcosok és az ávósok, vagy a szovjet katonák közti heves összecsapásokról. Néhány nap alatt a magyar haderő katonái és a tisztviselői tömegesen álltak át a szabadságharcosok oldalára. Nővéremmel, Nórával sokat hallottunk barátokról, iskolatársakról, akik elhagyták otthonukat, és később feltűntek a legveszélyesebb harcokban a Moszkva téren, a Széna téren, vagy a Kilián katonai laktanyában.

Sok minden történt épp a szemünk láttára is. Harmadik emeleti lakásunkból, mely a forgalmas, közlekedési csomópont szerepét betöltő Móricz Zsigmond körtérre nézett, láthattuk a kommunista szimbólumok ledöntését, és az erkélyeken lógó magyar zászlókat, melyek közepéből kiszakították a sarlót és kalapácsot. Utcánkkal szemközt volt a XI. kerületi közigazgatási épület. Egy napon az egyik fiatal szabadságharcos, akit korábban is láttunk már, amint Molotov koktélokot dobált az utcánkba beforduló szovjet tankok véget nem érő sorára, kimászott az épület erkélyéről a tetőre, hogy leszedje a gyűlölt vörös csillagot. Félelemtől reszketve figyeltük, ahogy az erőfeszítések közepette elvesztette egyensúlyát, és lezuhant az épület előtti járdára.

Édesapánk minden nap bement a Magyar Nemzeti Bankba, ahol a Forradalmi Bizottság tagjaival dolgozott. Édesanyánk, miután megígértette velünk, hogy otthon maradunk, és óvatosak leszünk,

átment a szomszédos patikába, ahol gyógyszerészként dolgozott. Így Neki volt a legközelebbi kapcsolata a fiatal szabadságharcosokkal, akik gyakran beszaladtak a patikába vattáért, alkoholért, és üvegekért, melyekből Molotov koktélt készítettek. Később sokukat sebesülten hoztak be a patikába, lefektették őket a polc mögé, míg a társaik tovább folytatták a harcot a körtéren.

Mivel csak néhány családnak lehetett otthon telefonja, köztünk a miénknek sem, ezért a forradalom eseményeiről szóló híreket az újonnan felszabadított rádió adásaiból, és látogatóink elbeszéléseiből tudtuk meg. Mikor kiadták az első független napilapot, az Igazság-ot, pillanatokon belül elkapkodták példányait. Így hát hosszú sorokban álltunk az utcán, csak azért, hogy elolvashassuk a legközelebbi újságosbódéra kiragasztott Igazság-ot, a hírekkel pedig hazarohantunk, elújságolva azokat a szintén velünk élő nagyszüleinknek. Néhány napig részt vettünk azoknak a rögtönzött brigádoknak a munkájában, melynek keretében öregek és fiatalok láncot alkotva építettek barikádokat járdakövek-ből a szovjet tankok haladásának megakadályozására. Még nagyapánk is részt vett a munkában, habár később szomorúan vallotta be, hogy ő igazán soha nem tudott hinni abban, hogy „Dávid legyőzheti Góliátot.”

Az '50-es évek elején a gyűlölt étkezési jegyek miatt végeláthatatlan sorok álltak az üzletek előtt. 1956-ban a környékbeli boltok nagyrésze elpusztult, és emiatt a család mindennapi szükségleteinek beszerzése igazi kihívást jelentett. Annak ellenére, hogy a legtöbb kirakatot betörték, azok tartalmát senki nem vette el. A Forradalom áldozatai számára adományokat összegyűjtő dobozokhoz sem nyúlt senki. Kézzel írt feliratok hirdették: „Tisztelje meg halottaink emlékét azzal, hogy megőrzi a Forradalom tisztaságát!” És az emberek ehhez méltón cselekedtek.

Reggelente nővéremmel, Nórával leszaladtunk a közeli Bartók Béla útra, ahol vidékről felutazott földművesek osztottak friss kenyeret és más élelmet a nagy, de fegyelmezett tömegnek. Délutánonként órákig feküdtem az erkélyünk padlóján, és az oszlopok közül figyeltem a félelmetes látványt nyújtó, házunk mellett elrobogó nyitott tetejű tehergépkocsikat, melyek sebesült és talán halott szabadságharcosokat is szállítottak.

Minden Szentek Napján, november 1-jén feketébe öltözött nők sorokba rendeződve járták az utcákat, gyászolva elesett fiaikat, férjeiket. Azon az estén a Móricz Zsigmond körtér, csakúgy mint egész Budapest, furdott a gyertyák halvány ragyogásában. A város halottaira emlékezett.

A Forradalom elleni szovjet megtorlás Romániából és a Szovjetunióból Magyarországra gördülő tankok hadának formájában érkezett, november 4-én, hajnalban. A mi városrészünkbe érve a Móricz Zsigmond körtéren heves, de rövidéletű ellenállásba ütköztek a megszállók. Szomszédainkkal együtt azokra a földalatti óvóhelyekre menekültünk, amelyeket legutoljára a 2. világháború végén használtak, amikor a szovjetek elfoglalták Budapestet. Amíg a könyörtelennek hangzó ágyúlövéseket hallgattuk, lehetőségünk sem volt arra, hogy megtudjuk, vajon a mi házunkat is érte-e bombatámadás. A harcok után megkönnyebbüléssel láttuk, hogy házunk épségben maradt.

Bár november közepéig az ellenállás még szórványosan kitartott mind vidéken, mind Budapesten, az embereknek rá kellett döbbeniük, hogy a Forradalmat végérvényesen leverték. Amikor a katonai ellenállás ellehetetlenült, az emberek országszerte sztrájkokat kezdeményeztek. Azonban hamarosan megkezdődtek a letartóztatások, és az új kommunista kormány gyorsan megszigorította ellenőrző hatalmát, a családok pedig, köztünk a miénk is, elkezdte fontolgatni a Nyugatra való menekülés rémesztő lehetőségét. Esténként suttogva beszélgettünk, és családtagok titokban látogattak meg minket, hogy elbúcsúzzanak mielőtt elhagyják az országot. A kijárási tilalmat kíméletlenül betartatták, este 8 után bárkit aki az utcán tartózkodott letartóztathattak, vagy akár le is lőhettek.

Szüleim végül vonakodva bár, de úgy döntöttek – ha el akarjuk kerülni az üldöztetést, és ha lehetőséget akarnak biztosítani Nóra nővéremnek és nekem a továbbtanulásra –, külföldre kell menekülnünk. Mint „politikailag nem kívánatos elemeket,” nem vettek volna fel minket egyetlen magyar egyetemre sem. Terveinket titokban tartani, és elbúcsúzni a nagyszüleinktől, ezek voltak a legnehezebb pillanatok számomra. Későbbi sógoromnak Szabó Károlynak és egy jó barátjának segítségével édesapámmal november 22-ének reggelén elhagytuk Budapestet egy „kölcsönkért” taxiban. Édesanyám és Nóra csak egy héttel később indult útnak, sokkal nehezebb körülmények között.

Bár a papírjaink elég átlátszó ürüggyel szolgáltak arra nézve, hogy miért utazunk egy növényvédelmi intézetre, nem is volt rájuk szükségünk, mivel kevés ellenállásba ütköztünk. Ütközben a moson-szentjánosi határátkelő felé néhány útellenőrzésnél likőröket adtunk az őrszemeknek, megérkezvén

pedig két ember, aki már várt ránk, azonnal eltüntette a taxit. A helyi cipésmester házában bújtunk el sötétedésig, amikor házigazdánk vezetésével többedmagunkkal együtt a határ felé indultunk. Reflektorok pásztázták a földeket, ahol gyalogoltunk, mi pedig rendszeres időközönként a földre lapultunk, és vártuk a biztonságot jelentő teljes sötétség beálltát. Hamarosan fényeket láttunk, és egy csoport mosolygó, felénk integető osztrákot autókban és teherautókon. Alig tudtuk elhinni, hogy Ausztriába értünk!

Másnap szerencsés megérkezésünkről kódolt rádióüzenetet küldtünk családunknak. Engem hamarosan elszállásoltak apám gyerekkori, szentgotthárdi barátjának előkelő bécsi lakásában. Tökéletes luxuskörülmények közé csöppentem, ahol bármennyit ehettem a furcsa, ámbar nagyon finom narancsból és banánból. Egyenruhás szobalány hozta ágyba a forró csokoládét, és elvittek egy nagy ruhaüzletbe is, ahol a hatalmas ruhahalomból kiválaszthattam egy igazi, gyönyörű, felnőtt szoknyát magamnak. De mégis a legjobban azt élveztem, hogy megnézhettem az „Elfújta a szél”-t, a kedvenc regényemből készült filmet. Habár a film németül volt, nem volt szükségem nyelvtudásra, mivel minden fontos párbeszédet már kívülről tudtam, mivel Lola néni, legjobb barátom Márta nagymamája fordította magyarra a könyvet.

Hamarosan családunknak el kellett döntenie, hogy hol fogjuk folytatni az életünket. Rokonok hívtak minket Dél-Afrikába, és az Egyesült Államokba. Végül édesapámat, aki az előbbi mellett voksolt, 3 az 1 arányban leszavaztuk a „legendás” Amerika javára. Hetekig tartó ausztriai és németországi menekülttáborokban való tartózkodás után, egy katonai repülőgépen New York-ba szállítottak minket, azután pedig a New Jersey-i Camp Kilmer-be kerültünk. Támogatóink/rokonaink Kovács Ferenc és Kati hamarosan értünk jöttek, és elvittek minket otthonukba Silver Spring-be, Maryland államba, ahová épp időbe érkeztük, hogy láthassuk Eisenhower elnök második beiktatását. Emlékszem mennyire csodálkoztam azon, hogy ez az oly annyira szimpatikus kinézetű férfi miért nem jött a magyar szabadságharcosok segítségére.

Középiskolai és egyetemi tanulmányaimat Maryland államban végeztem, és miután férjemmel, Johnnal összeházasodtunk, életemet a férjem üzleti tevékenységeiből fakadó áthelyezések, és költözködések határozták meg. Először a 70-es években tértünk vissza Magyarországra, amikor is lányaink Kriszta és Andrea először találkozhattak dédszüleikkel. Ezután gyakrabban tértünk haza, és nővéremmel és férjemmel volt néhány félelmetes utunk Erdélybe is. A 80-as években elkezdtek támogatni a Magyar Emberi Jogokért Alapítvány munkáját. 1990-ben, a kommunizmus bukása után az Amerikai Magyar Koalíció egyik alapítója, majd ügyvivő elnöke voltam, jelenleg pedig a szervezet Tiszteletbeli Elnökeként tevékenykedem. 1993-ban visszakaptam magyar állampolgárságomat, és azóta is rendszeresen visszatérek Magyarországra, valamint a magyar kisebbségek lakta szomszédos országokba, ahol folyamatosan dolgozunk a Koalíció projektjeinek megvalósításán.

Évekbe tellett, míg rájöttem mennyire meghatározó eseménye volt életemnek az '56-os Forradalom. A példaképek, bátorság, és áldozatok amit a magyarok örömmel vállaltak szabadságuk visszanyeréséért, mindezek indították el azt a folyamatot, mely tovább gyűrűzött Lengyelországba, Prágába, és csak 1989-ben érte el tetőfokát, a Berlini Fal ledöntésével. Soha nem szabad azonban elfelejtkeznünk azokról a fiatal szabadságharcosokról, akik csaknem 50 évvel ezelőtt először adták vérüket azért, hogy a világ szembesüljön a kommunizmus igazi, rettenetes arcával. A 200,000 magyar emigráns közül sokan éreztünk felelősséget azért, hogy amíg Magyarország újra szabad ország nem lesz, a szabadság lángját ébren tartjuk.

Abban a kiváltságban volt részem, hogy részese lehettem az '56-os Forradalom felejthetetlen napjainak, és ezért mély elhivatottságot éreztem arra, hogy továbbadjam gyerekeimnek azt, hogy mit is jelentett a szabadság azokban a napokban, és azt is, hogy mit kell tennünk azért, hogy minden magyar ember, – beleértve a Kárpát– medence történelmi közösségeit is –, szabadságban és békében élhessen.

Lauer Edith

Lauer Edith jelenleg az Amerikai Magyar Koalíció Tiszteletbeli elnöke és 1990-ben egyik alapítója, majd 11 évig elnöke volt. Tagja több amerikai magyar, és amerikai non-profit kuratóriumnak. Évek óta elkötelezett támogatója a kisebbségi magyar oktatásnak és kultúrájának, és fáradhatatlanul szorgalmazza a Magyarországgal szomszédos országokban élő, történelmi nemzeti közösségek emberi jogainak biztosítását. Miután Lauer Edith átélte az 1956-os Forradalmat, családjával Ausztriába menekült, és 1957-ben az USA-ban telepedtek le. Férjével együtt idejük nagy részét önkéntes munkában, Cleveland, Ohio-ban, Budapesten és Washington, D.C.-ben töltik.